

ביאורים

אחרי שרבנו בחיי חילק את כל מעשי האדם לשלושה חלקים: מצוה, עבירה ורשות, הוא מחדש שבאמת אין שלושה חלקים. יש רק שניים: מצוה ועבירה. אין שום מעשה שהוא רשות! עבודת ה' היא מושג רחב הרבה יותר מהמצוות האמורות בתורה. עובד ה' אינו נמדד רק בשאלה האם קיים תרי"ג מצוות או לא, אלא האם כיוון את כל חייו לאור עבודת ה'.

בתוך מצוותיה של התורה הדבר ברור. כאשר האדם מקיים מצוה או נמנע מלעבור עבירה בגלל יראת שמים הוא מקיים את רצון ה' המתגלה בתורה.

גם הפעולות החינוכיות לחיי האדם, כמו אכילה נאותה ושינה מספיקה, הם על גבול מצוותיה של התורה. הקב"ה ציוה על האדם לפרות ולרבות בארץ ונתן לו אוכל בשפע כדי שיאכל כראוי. ולכן אדם שמנהל את חייו באופן מאוזן ותקין נחשב כממלא את רצון ה' והוא צדיק.

פעולות מיותרות שאין לאדם צורך בהם כמו שינה יתרה ואכילה ללא גבולות, אסור לאדם לעשותן מכיוון שהם גורמות לו שלא לעבוד את הבורא. למרות שפעולה זו איננה עבירה - היא הופכת לכזו אם אנו מבינים שכל חייו של האדם צריכים להיות מכוונים לאור עבודת ה'.

פעולות שאינן מספיקות לחייו של האדם כמו שינה מועטת, יבחנו לפי כוונתו של האדם. אם נעשות מתוך רצון להתקרב לבורא - הן נהפכות למצוות, אך אם נובעות מתוך קמצנות ותאוות העולם הזה - הן אסורות.

עבודת ה' איננה רק בתחום הצר של קיום תרי"ג מצוות, אלא בכל צעד ושעל בחייו של האדם. נוכחותו החיה של הקב"ה מלווה את עובד ה' ומהווה מצפן רוחני ומוסרי לכל החלטה ולכל מעשה.

בסוף חייו האדם נמדד על כלל מעשיו. 'את כל מעשה - יביא האלוהים במשפט' [קהלת יב, יד]. הדין לעולם הבא איננו רק אם קיימת טו מצוות מסוים או לא, אלא האם כיוונת את כל חיך לאור רצון ה'. זוהי תפיסת החיים העמוקה והכוללת שצריכה ללוות אותנו כאן, בחיינו בעולם הזה.

הרחבות

• וכל מעשיו יהיו לשם שמים

כָּל מַה שְׂיוֹצֵא מִגֶּדֶר דֵּי הַסְּפוּק אוֹ אֶל הַתּוֹסֶפֶת אוֹ אֶל הַחֶסְרוֹן, אֵינְנוּ נִמְלֵט מִהַשְּׂיָג בְּצוּי אִם יְהִי לְשֵׁם שְׁמַיִם, אוֹ בְּאַזְהָרָה אִם לֹא יְהִי לְשֵׁם שְׁמַיִם. מסקנת רבנו בחיי היא שהמושג "ענייני הרשות" איננו נכון. זאת מאחר שמה שעושה האדם לשם שמים הרי הוא מצווה בו, ומה שאינו עושה לשם שמים נאסר עליו לעשותו. נראה שזוהי דעת הרמב"ן, הכולל בציווי "קדושים תהיו" [ויקרא יט, א] את ההוראה למעט בהנאות העולם הזה עד כדי פרישות.

אולם למעשה, רף גבוה זה אינו מוסכם על כל הראשונים. הרב קוק מביא את דעת הראב"ד הסובר שיש מציאות של ענייני רשות שהתורה אינה מגבילה בהם את האדם [עין איה, ברכות א, ד].

הרב חרל"פ מסביר שהדעות החלוקות מבטאות שלבים שונים. אכן ישנם ענייני רשות שאינם נמנעים מהאדם. כביכול ישנו שטח 'הפקר' שהתורה אינה מתייחסת אליו. אולם לעתיד לבוא כל ענייני הרשות יתגלו כמצוות, דהיינו שכל מעשי האדם יהיו מכוונים לשם שמים. מצב זה יהווה חזרה למצבו העליון של האדם בגן עדן שצווה אפילו על האכילה: "מכל עץ הגן אכול תאכל" [בראשית ב, טז] [מי מרום, דברים, מאמר מג].

נמצא אפוא, שדברי חובות הלבבות הם אכן רף גבוה אליו צריך כל יחיד לשאוף, והתיקון השלם שלו יהיה לעתיד לבוא.

וְכִבֵּר הַתְּבָאָר בְּמַה שֶּׁזָּכְרָנוּ, שֶׁכָּל מַעֲשֵׂי הָאָדָם אֵינָם יוֹצֵאִים מִצּוּוֵי וְאַזְהָרָה וְדֵי־הַסְּפוּק, כִּי כָּל מַה שְׂיוֹצֵא מִגֶּדֶר דֵּי־הַסְּפוּק אוֹ אֶל הַתּוֹסֶפֶת אוֹ אֶל הַחֶסְרוֹן, אֵינְנוּ נִמְלֵט מִהַשְּׂיָג בְּצוּי^ו אִם יְהִי לְשֵׁם שְׁמַיִם, אוֹ בְּאַזְהָרָה אִם לֹא יְהִי לְשֵׁם שְׁמַיִם.

וְכֹאשֶׁר נִחְקַר עַל דֵּי־הַסְּפוּק לְהַגִּיעַ מִן הָעוֹלָם^ו אֶל הַמְּזוּן, נִמְצָאנוּ מִצְוָה בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר בְּרֵאשִׁית הַיְצִיָּה (בראשית א, כח): "וַיְבָרֶךְ אֹתָם אֱלֹהִים וַיֹּאמֶר לָהֶם אֱלֹהִים פְּרוּ וּרְבוּ וּמְלֵאוּ אֶת הָאָרֶץ וּכְבִשְׁהָ", וַאֲמַר אַחַר כֵּן (בראשית א, כט): "הִנֵּה נִתְּנָה לְכֶם אֶת כָּל עֵשֶׂב זֶרַע זֶרַע אֲשֶׁר עַל פְּנֵי כָל הָאָרֶץ". אִם כֵּן דֵּי־הַסְּפוּק בְּמְזוּן נִכְנָס בְּשַׁעַר הַצּוּי.

וְכִיּוֹן שֶׁהוּא כּוֹ, כְּבָר הַתְּבָרָר כִּי כָּל מַעֲשֵׂי בְּנֵי אָדָם אֵינָם יוֹצֵאִים מִן הַצּוּי וְהַאֲזְהָרָה. וְבֵאוּר זֶה, כִּי כָּל הָעוֹשֶׂה מַעֲשֶׂה, אִם הוּא מִן הַצּוּיִים הוּא מַעֲשֶׂה טוֹב. וְאִם יֵצִיחַ מִעֲשׂוֹתוֹ, וְהוּא יְכוֹל לְעַמֵּד בְּחֻבָּתוֹ, הוּא מְקַצֵּר. וְכֵן מִי שֶׁעוֹשֶׂה דְבָר מִן הַאֲזְהָרוֹת הוּא חוֹטֵא, וְאִם יֵצִיחַ מִעֲשׂוֹתוֹ הוּא צָדִיק, כְּשֶׁיֵּצִיחוֹ בְּעֵבוֹר יְרֵאת יי, כְּמוֹ שֶׁאָמַר הַכְּתוּב (תהלים קיט, א): "אִף לֹא פָעַלְוּ עוֹלָה בְּדַרְכֵי הַלְכוּי". וְאִם יַעֲשֶׂה מִן הַמַּעֲשִׂים הַמְּתָרִים עַל דְּרָךְ שְׁוֵה וּנְכוֹנָה, הוּא צָדִיק, כְּאֲשֶׁר אָמַר (תהלים קיב, ה): "טוֹב אִישׁ חוֹנֵן וּמְלֹאָה יְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט". וְאִם יְהִי מְרַבָּה וְעוֹבֵר דֵּי־הַסְּפוּק, הוּא מְקַצֵּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְבִיא לְמַה שֶׁהַזְּהִיר מִפְּנֵי הָאֱלֹהִים. וְאִם יִקְצֹר מִדֵּי־הַסְּפוּק, עִם יְכַלְתּוֹ עֲלָיו^ו, וְתִהְיֶה כְּנִתּוֹ לִיסָר נִפְשׁוֹ בְּעִבּוֹדָת יי, וְלִמְשָׁל בְּתַאֲזוּתוֹ כְּדִי לְהִתְקַרֵּב אֶל הָאֱלֹהִים, אוֹ לְפָרֵשׁ מִן הָעוֹלָם וּלְנִטוֹת אֶל הָעוֹלָם הַבָּא, הוּא צָדִיק וּמַעֲשֶׂה טוֹב, וְאִם אֵינוֹ לְשֵׁם שְׁמַיִם, הוּא מְקַצֵּר וּמַעֲשֶׂהוּ מְגַנָּה.

וְהִנֵּה נִחְלְקוּ מַעֲשֵׂי בְּנֵי אָדָם אֶל טוֹב וְאֶל רָע. וְהַמְשַׁכֵּל, מִי שֶׁשׁוֹקֵל אֶת מַעֲשָׂיו קִדְּם עֲשׂוֹתָם בְּמִשְׁקַל הַזֶּה, וַיִּבְחַן אוֹתָם בְּמַחְשְׁבָתוֹ הַטּוֹבָה וְכַח הַפְּרָתוֹ, יִבְחַר בְּטוֹב מֵהֶם וַיַּעֲזֹב זוֹלָתוֹ, כְּמוֹ שֶׁאָמַר דָּוִד עָלָיו הַשְּׁלוֹם (תהלים קיט, ט): "חֲשַׁבְתִּי דַרְכֵי וְאֲשִׁיבָה רַגְלִי אֶל עֲדַתְךָ, חֲשַׁתִּי וְלֹא הִתְמַהֲמַהְתִּי לְשִׁמּוֹר מִצְוֹתֶיךָ".

וְהִרְאִיָּה עַל בְּרוּר מַה שֶּׁזָּכְרָנוּ^ו מִהַמַּעֲשִׂים הַטּוֹבִים וְהָרָעִים, מַה שֶׁאָמַר הַחֶכֶם (קהלת יב, יד): "כִּי אֶת כָּל מַעֲשֶׂה הָאֱלֹהִים יָבֵא בְּמִשְׁפָּט עַל כָּל נֶעְלָם אִם טוֹב וְאִם רָע". וְהִנֵּה הַכְּנִיס הַמַּעֲשִׂים כְּלָם תַּחַת טוֹב וְרָע, וְהוּא מַה שֶּׁזָּכְרָנוּ מִעֲנֵן הַמְּשַׁבַּח וְהַמְּגַנָּה.

חלוקת מעשי בני אדם לטוב או לרע

מהשיג בצווי - נחשב כקיום מצווה. **להגיע מן העולם וכו'** - לספק צרכי מזוננו מן העולם. **עם יכלתו עליו** - כאשר באפשרותו לקחת כצורכו. **מה שזכרנו** - שמעשי האדם נחלקים לשניים, מצוות ועבירות.